

Prevlada nasilja: Busheva elita in ameriška demokracija po 11/9/2001

POVZETEK: V članku trdim, da je s predsednikovanjem Goergea W. Busha prišla na oblast izjemno kohezivna elita levjega tipa. Busheva elita je v položaju, da se pri vladanju in prenosu ameriške moči v mednarodno okolje precej zanaša na uporabo nasilja. S tem na pomembne načine spreminja delovanje in zgradbo ameriškega političnega režima. Sprašujem se, ali so te spremembe elit in režima začasen odklon ali kaj trajnejšega. Odgovarjam, da zlovešči svetovni trendi napovedujejo, da bodo mnoge od omenjenih sprememb ostale prisotne, zato raziščem še nekatere njihove dolgoročne posledice za ameriško demokracijo.

KLJUČNE BESEDE: elite, vladajoče elite, Pareto, nasilje, ameriška demokracija

Pareto je zapisal, da elite vladajo s kombinacijo nasilja in prepričevanja. Če bi elita lahko dosegla in vzdrževala razumno ravnotežje med nasiljem in prepričevanjem, bi lahko vladala v nedogled. In vendar to ne uspe nobeni eliti, vselej je neizogibno več enega na račun drugega. S takšnimi neravnotežji pa elite same zasejejo seme svoje pričakovane zamenjave. Lisice, ki jih je Pareto opisal kot dominantne elite v moderni industrijski družbi, se preveč naslanjajo na prepričevanje. Sklicujejo se na materialne interese množic in vladajo s pomočjo prevar, zvijač, goljufij in sleparstva. Poglavitni parlamentarni politični režimi, ki jih ustvarijo, so zato v osnovi 'demagoško-plutokratski'. Takšni režimi so menjaje podvrženi sredobežnim in sredotežnim pritiskom in težnjam:

'Potreba šibkejših po zaščiti je stalna in univerzalna in se zadovolji s pomočjo kogarkoli, ki poseduje moč. V obdobju prevlade sredobežnih sil se zaščita išče v zavetju izrazito močnih ljudi: velikašev in mogočnežev. Kadar pa prevladujejo sredotežne sile, se zagotavljanje zaščite poišče pri osrednji vladi. Kadarkoli se okoliščine obrnejo v prid slednje, sredotežne faze, se uveljavi že obstoječa osrednja oblast ali pa v ospredje rine neka nova centralna oblast, z drugačnimi cilji in sredstvi. Z nenadnim nasiljem ali pa z dolgotrajnim naporom si podredi dominantno oligarhijo, s namenom, da si prigrabi celotno suverenost. Presenetljivo pri takšni transformaciji je dejstvo, da se pogosto uvaja s pomočjo kakšnega »religijskega« pojava. (Pareto, 1921:47).

V knjigi *Razprava o splošni sociologiji* (angl. *Treatise on General Sociology*) je Pareto zapisal, da 'v mednarodnih odnosih, če ob tem zanemarimo lesketajoče se površje humanitarnih in etičnih govoranc, prevladuje le gola sila'. Ko pride do vojne ali vojne grožnje, se vzpenjo na oblast posamezniki ali skupine levjega tipa. Vladajoča elita postane bojevitejša, pripravljena na uporabo sile. Da bi za uvedbo nasilja pridobila še množično podporo, se sklicuje na patriotska, religiozna in ksenofobna občutja.

V tem članku razmišljam, ali spojitev svetovnih trendov in mednarodnih pritiskov, žalostno ponazorjenih z napadom na NYC in Washington dne 9. sept. 2001, spreminja značaj vladavine elit v Združenih državah Amerike. S predsednikovanjem Geoga W. Busha se je vzpela na oblast izjemno kohezivna elita levjega tipa. Pri vladanju in mednarodnem širjenju ameriške moči se je pripravljena dokaj čvrsto opreti na silo. Buševa elita tako prinaša pomembne spremembe tudi v delovanje in ustroj ameriškega političnega režima. Vse bolj se širita policija in nadzor, kršenje civilnih svoboščin postaja pogostejše, drastično se povečuje vojaško-obveščevalni sektor, ključne vladne agencije postajajo vse bolj centralizirane in tajne, politična mobilizacija pa je čedalje bolj spodbujana s sklicevanjem na patriotsko-religiozna čustva in netenjem ksenofobičnih strahov. Sprašujem se, če te elitne in režimske spremembe v Ameriki predstavljajo zgolj hipen odklon ali kaj trajnejšega. Ker sodim, da zlovešči svetovni trendi izpričujejo slednje, nakazujem še nekatere dolgoročne posledice za ameriško demokracijo.

1. Busheva elita

V drugi polovici dvajsetega stoletja so se vladajoče elite zahodnih držav le redko jasno razlikovale od svojih predhodnikov in naslednikov. Običajno so bile zapletene v obsežne kroge in omrežja vpliva ter osebnih poznanstev¹. V notranjosti teh krogov in mrež ter skozi njih so se posamezniki in frakcije na nekakšen osmozen način vzpenjali k oblasti, s pomočjo dolgotrajnih karier, ki so se odvijale po parlamentarnih, vladnih, strankarskih, vojaških, poslovnih, akademskih poteh in drugod. V vrhovih oblasti pa so vladajoče elite dejanja prišlekov preverjale na številne načine. Novi člani elite so namreč morali odplačevati številne dolgove, ki so si jih nabrali v času svojega vzpona. Niso pa mogli kar pregaziti relativno avtonomnih in vplivnih elit, že delujočih na drugih družbenih področjih. Kompleksnost že vzpostavljenih institucij, politik ter programov, podedovanih od prejšnjih vladajočih elit, je namreč onemogočala njihove radikalne politične zamisli. Osebna vedenja pripadnikov elit in njihova posamična politična dejanja so bila obenem podvržena intenzivnemu medijskemu nadzoru in kritiki. Skratka, bilo je nadvse težavno, da bi si nekdo sam zamislil in zatem še sledil ciljem in programom, ki bi se ostro ločevali od vsega, kar se je dogajalo poprej. Ali, kot je S. E. Finer (1965) strnil Paretovo razmišljanje, elite lisičjega tipa, ki so prevladovale v večini zahodnih držav, so rutinsko umivale druga drugo. V tem elitnem pranju, s stalnim medsebojnim drgnjenjem hrbtov, so se umazale vse roke.

Vladajoča elita, zbrana okrog predsednika George W. Busha, je presekala s tem vzorcem. V kompoziciji in strukturi je to izjemno dobro artikulirana, skrbno stkana elita. Njeni vodilni člani so med seboj že dolgo zaupni politični prijatelji, sevajo viden zanos in delijo prav poseben nabor moralnih in političnih prepričanj. Busheva elita ima notranje usklajen in jasno razdelan program, ki se dotika tako sveta zunaj ZDA kot tudi sprememb v ameriški družbi, in ki ga elita pojmuje kot bistvenega. Večji del tega programa je nastal že davno prej, preden je ta elita v letu 2001 prevzela oblast. Čeprav je odtlej določena mera improvizacije neizogibna, je ta elita v uveljavljanju svojega programa in svojih prepričanj vztrajna – da ne rečem neusmiljena. V ameriški zgodovini ne najdemo prave primerjave za te značilnosti Busheve elite.

Bližji pogled na prvi dve leti delovanja Busheve elite – *Bush at War*, avtor Bob Woodward, in *The Right Man*, avtor David Frum (ki je zakoličil izraz ‘os zla’) – razgrinja zanimive podrobnosti o sestavi in delovanju te elite. Dalje, pravi izbruh novinarskega poizvedovanja v minulih mesecih je še dodatno razčlenil in osvetlil edinstveno nastajanje, kohezivnost in program te elite. Bistvo teh pregledov in analiz je naslednje:

1. Jedro Busheve elite sestavlja Busheva družinska dinastija – predsednikov ded je bil ameriški senator, predsednikov oče je bil predsednik ZDA, predsednikov brat je guverner države Florida – in prgišče prijateljev ter zaupanja vrednih tekasaških svetovalcev, kot so na primer politični taktik Karl Rove, medijska svetovalka Karen Huges in predstojnik osebja v Beli hiši Andrew Card. Več strnjenih krogov, ki se prekriva in seka v samem središču elite, nosi številne podobne oznake: neokonzervativci, dogmatični nacionalisti, demokratični imperialisti, realisti, starokonzervativci ipd. Najmočnejši krog ljudi sestavljajo ultrakonzervativni veterani Reaganove administracije in administracije Busha starejšega, predstavljajo pa jih podpredsednik Dick Cheney in njegov pomočnik Lewis Libby ter obrambni sekretar Donald Rumsfeld in njegov namestnik Paul Wolfowitz. Okoli te četverice se verjetno nahajajo še drugi veterani iz administracij Reagana in Busha st., takšne osebe, ki so večji del 90ih preživele v kakega pol ducata konzervativnih think-tankov, finančno vsaj delno napajanih s strani obrambne industrije. Drugi prekrivajoči krog vsebuje nekaj manj radikalne konzervativne člane administracije Busha starejšega in njihovih varovancev: državni sekretar George Schultz in njegov namestnik Rich Armitage; državna svetovalka za varnost Condoleeza Rice (varovanka državnega sekretarja Geoga Schultz v Reaganovi administraciji); uslužbenci kabineta Busha starejšega kot so na primer Brent Scowcroft, James Baker, Lawrence Eagleberger, pa prijatelji kot sta Henry Kissinger in Warren Rudman. Tretji krog se loči od prejšnjih dveh po svojih tesnih navezavah tako na Izrael kot na močan izraelski lobi: predsednik svetovalnega odbora za obrambo Richard Pearle, podsekretar za obrambno politiko Douglas Feith in njegov namestnik Sephen Cambone, državni podsekretar za nadzor orožja John Bolton in njegov svetovalec David Wurmser ter še peščica ostalih, ki so sestavljali Komite za svetovanje Benjaminu Netanyahuju, ko je ta postal izraelski predsednik leta 1996. Četrti krog sestoji iz uslužbencev kabineta, uglednih predstavnikov konzervativnega in krščansko-fundamentalističnega krila Republikanske stranke: državni tožilec John Ashcroft, sekretar za domovinsko varnost Tom Ridge, nedavno odstavljeni predsednik Sveta ekonomskega svetovalcev Lawrence Lindsay, vodja Urada za management in proračun Mitch McDaniel, skupaj z nekaterimi ključnimi osebami v Kongresu kot so vodja večinskega doma Tom DeLay iz Teksasa in zaporedni vodji večine v Senatu, Trent Lott iz Missisipi in Bill Frist iz Tennesseeja.
2. Prepričanja Busheve elite so močno religiozno obarvana, njen zanos pa je špartanski. Bush se pojmuje za ‘ponovno rojenega kristjana’, ki ga je njegovega malopridnega življenja odrešil sam Bog, z namenom, kot pravi Bush, da se posveti božjim ciljem. Sestanki kabineta in ostala srečanja se pričnejo z molitvijo; osebje Bele hiše se predaja premorom za branje biblije; predsednikovi govori vrvijo od sklicevanj na

Boga, Vsemogočnega, Skrbnika in Stvarnika; 'zlo' je pomenljiv koncept, ključni cilj domače politike je prenos odgovornosti za skrb nad družbeno blaginjo v roke organizacij, ki temeljijo na 'veri'. Skorajda vojaških pravili obnašanja in oblačenja se morajo držati vsi člani elite, odsevajo pa Bushev osebni ritem, uravnan po načelu »rana ura, zlata ura«, z vsakodnevnimi fizičnimi vajami za telesno in duhovno sproščanje. Glavni gesli sta lojalnost predsedniku in ubogljivost v liniji ukazovanja. Javni nastopi Busha, Riceove, Rumsfelda in ostalih ključnih oseb na visokih položajih so izjemno redki in povsem inscenirani (npr., med 11. septembrom in zadnjim soočenjem pogledov v Varnostnem svetu ZN glede napada na Iraka sredi marca 2003, torej v obdobju 18 mesecev, je imel Bush komajda dve televizijski novinarski konferenci).

3. Osnutek obrambnega programa Busheve elite, z naslovom »*Rebuilding America's Defenses: Strategy, Forces and Resources for a New Century* (2000), je bil zasnovan v treh letih pred prevzemom oblasti. Med njegovimi soavtorji so bili Wolfowitz, Liddy, Bolton in Cambone, skupaj s sedanjima članoma Pearllovega odbora za obrambno politiko, Elliotom Cohenom in Devonom Crossom, in Dov Zakheim, danes računalniški nadzornik v Oddelku za obrambo. Snovanju osnutka sta sopedredovala William Kristol, urednik *The Weekly Standard*, ki daje Bushevi eliti neomajno podporo, in Robert Kagan, čigar knjiga *Of Paradise and Power* (2003) se v očeh mnogih, tako v eliti kot tudi izven nje, pojmuje kot najodmevnejši esej na temo čezatlantskih odnosov po 11/9. Osnutek je v bistvu dodelan načrt, ki ga je zasnoval in predlagal Wolfowitz že leta 1992, ko je bil še namestnik Cheneyja, tedanjega državnega sekretarja za obrambo v administraciji Busha starejšega. Večino tega osnutka je Busheva elita implementirala na začetku leta 2001, ko je prišla na oblast: dogovor s Sovjetsko zvezo /Rusijo o balističnih izstrelkih dolgega dosega iz leta 1972 je bil zavrnjen; globalni obrambni sistem zoper balistične izstrelke je bil postavljen na novo; potrošnja za vojaške namene se je povečala iz 3% BDP na predlaganih 4%; zastarela orožja so bila umaknjena; odobrene so bile manjše jedrske bojne konice za uporabo pri napadih na utrjene bunkerje; vloženi so bili načrti za odstavev ali destabilizacijo ničvrednih režimov v Iranu, Iraku in Severni Koreji. Obenem in skladno z osnutkom je bila v septembru 2002 objavljena Nacionalna varnostna strategija (*National Security Strategy*), ki dopušča preventivne napade na morebitne sovražnike, zavrača strategijo o vzdrževanju sovražnosti ter zgolj zastraševanju kot preostanek hladne vojne, skicira strukturo globalnih ameriških vojaških oporišč in s tem tudi zelo oddaljeno razmestitev čet, poleg tega pa še zahteva, naj bi v naslednjih nekaj desetletjih nobeni državi ne bilo dovoljeno kosati se z ameriško vojaško močjo ali jo celo preseči. Prav tako se v politiki Busheve elite do Izraela in Bližjega vzhoda lahko razbere vpliv dokumentov, napisanih še pred prihodom te elite na oblast. Enega takšnih svetovalnih člankov so leta 1996 pripravili proizraelski člani elitnih krogov za Netanyahuja, z naslovom '*A clean Break: A New Strategy for Securing the Realm*'. V njem predlagajo zmanjševanje poudarkov na mirovnem procesu v Oslu, v prid večje naklonjenosti »tradicionalnim konceptom strategije, ki temeljijo na ravnotežju moči«, kar bi, med drugim, pomenilo tudi

uničenje Saddama Husseina in njegovega režima (Lemman, 2003). Drug tak napovedni dokument je knjiga Davida Wurmsera (sedaj višji svetovalec Johna Boltona), objavljena leta 1999, *Tyranny's Ally: America's Failure to Defeat Saddam Hussein*, v kateri avtor napoveduje likvidacijo iraškega režima, kar bi destabiliziralo režima v Siriji in Iranu, nevtraliziralo Libanon in njegovo podporo Hezbollahu in s tem prikrajšalo palestinsko osvobodilno vodstvo za zunanjo podporo.

4. Program Busheve elite o domačih zadevah se naslanja na vizijo 'sproščanja tržišča'. S tem, ko vladne agencije lastno dejavnost odprodajajo zasebnim družbam, uspevajo slabiti močne sindikate javnega sektorja. Naravovarstvena zaščita se ukinja v imenu deregulacijskih postopkov. Predlaga se, da bi imeli prejemniki socialne varščine dovoljenje za odpiranje zasebnih hranilnih računov, s katerih bi lahko vlagali na borzni trg. Predlagani so tudi izobraževalni vavčerji, ki naj bi omogočali staršem, da prepisejo svoje otroke iz javnih v privatne šole. Stroški nujne medicinske pomoči za revnejše državljane se iz federalne ravni prenašajo na raven posameznih držav, ki pa niso zmožne plačevanja zdravstvenih stroškov, tako da je zvezni program *Medicaid* dejansko ukinjen. Vrh vsega pa se zvezni davki na prihodke drastično zmanjšujejo, z logiko, da bo gospodarska rast ponudbene ekonomike ustvarila nove davčne prihodke, s katerimi bi se pokrilo prav taiste luknje v proračunu, ki so se pojavile zaradi zniževanja davkov. Uvaja se tudi že *National Strategy for Homeland Security*, objavljena julija 2002. Uvaja ogromen Oddelek za domovinsko varnost, vzpostavljen v decembru 2002, z namenom, da centralizira množico agencij in pravil, na podlagi katerih se preprečuje, zaseda prostor in, če je potrebno, tudi okreva od napadov, v katerih teroristi uporabljajo jedrska, kemična ali biološka orožja. Da bi bila ta strategija sploh uresničljiva, so sicer zelo strogo (do)ločene pristojnosti za domače in tuje zadeve med FBI in CIA razrahljali; zlili sta se tudi Služba za imigracijske & naturalizacijske storitve ter Mejna patrolna služba; delovati je pričela vrsta javnih 'terorističnih alarmov'; na tisoče tujih priseljencev je bilo registriranih in fotografiranih, odvzeti so jim bili prstni odtisi, in, če so bili priseljeni ilegalno, so jih deportirali; izobraževalni zavodi so bili prisiljeni v izdajanje potrdil za vpisne statute svojih mednarodnih študentov; sprejet je bil tim. Domoljubni zakon (angl. Patriot's Act), ki je sprostil prepovedi glede nadzorovanja in pridržanja oseb, osumljenih terorističnih povezav.
5. Koreografija za elitno mobilizacijo javne podpore v svoj prid gre v osupljive podrobnosti. Njeni čelni predstavniki vsakodnevno opominjajo na grozote napada 9. septembra in na posledično neobhodnost po 'globalni vojni proti terorizmu'. Cilji zunanje in domače politike so odeti v močno vrednostno izrazje: sočutje, demokracija, čas odgovornosti, ne pozabljajo niti otrok. Cilje tudi preoblačijo v nacionalistične noše, v smislu, 'dolžnost Amerike, največje in najmočnejše države, kar jih je svet sploh kdaj videl'. Vsak član elite nosi na reverju sukničiča gumb z ameriško zastavo. Oddelek Bele hiše za stike z javnostjo skrbno načrtuje javne govore, da bi v javni zavesti stopnjeval dovzetnost za grožnje, ki pretijo državi. Prvaki elite so lokalnim televizijskim mačkom povsem na voljo, za zakulisno izmenjavo mnenj in novic, z namenom, da bi dosegli nacionalno enotno in všečno medijsko predstavitev

morebitne nasilne akcije. Na programih kableske televizije se pojavljajo številni posnetki Obrambnega ministrstva, ki demonizirajo ameriške sovražnike – Osama bin Lada, Saddama Husseina, Kim Jonga II – in ki neprestano prikazujejo ameriško vojaško moč, herojske žrtve in zmage v vojnah za ‘obrambo svobode’. Televizijski in radijski govorni šovi so zatrpani z novicami, ki curljajo v javnost ob pomoči vladnih oddelkov za stike z javnostjo, s sedežev Republikanske stranke in cele vrste konzervativnih think-tankov, s čimer se voditelji teh oddaj lažje norčujejo iz domačih problemov in iz nezanesljivih zaveznikov, na primer iz ‘Francozev’ in ‘Nemcev’.

6. Busheva elita je presenetljivo kohezivna, vendar ni povsem brez notranjih nesoglasij. V ameriškem State Departmentu je prisotna črta ločnica, med najvišjimi osebami, ključnimi pri nastanku osnutka programa še pred prihodom elite na oblast – na primer Armitage in Bolton - in med tistimi, ki pri tem niso sodelovali, na primer Colinom Powellom in profesionalnimi diplomati iz Oddelka. Powell in ljudje iz njegovega tabora, kjer bolj cenijo multilateralnost v zunanjih zadevah, so v sporu tudi z ‘unilateralističnimi’ nagnjenji v vodstvu Obrambnega oddelka, ki se zbira okrog Rumsfelda in Wolfowitza, ter Sveta za državno varnost pod vodstvom Riceove, Cheneya in njegovih svetovalcev. Ta razcepljenost v zunanji politiki je vidna tudi med številnimi osebami, ki so zaradi svojih predhodnih dejanj kakorkoli vplivne v javnih razpravah o zunanji politiki. Na eni strani so tu ‘zmerneži’ Scowcroft, Eagleberger in Kissinger; na drugi strani pa ‘jastrebi’ iz think-tankov, tesno povezanih z Bushevo elito, kot sta Pearle in Kagan, pa tudi medijski komentatorji George Will, William Safire in Rush Limbaugh, ki razpolagajo s skrivnimi kanali do novic iz centralnih krogov Busheve elite. Tudi v ekonomski politiki je prisoten razcep, ki poteka na eni strani med številnim taborom ‘navdušenih davko-zmanjševalcev’, zasidranim v Svetu ekonomskih svetovalcev, Uradu za management in proračun, in v Beli hiši v osebi političnega taktika Karla Rovea, in ‘jastrebi primanjkljaja’, s središčem v Zakladnici in Zveznih rezervah, na drugi strani. Tako kot pri črti ločnici glede zunanje politike tudi ločevanje v ekonomski politiki poteka skozi pravo goščavo vplivnih svetovalcev, iz privatnega sektorja, in medijskih komentatorjev.
7. In končno, čeprav Busheva elita odločno nadzoruje izvršilno vejo oblasti, pa Kongres ni povsem zanesljivo pod njenim vplivom. Pred vmesnimi volitvami, novembra 2002, so imeli Demokrati pičel nadzor nad delom Senata, medtem ko so se morali Republikanci, ki so sicer nadzirali spodnji dom Kongresa, boriti z različnimi opozicijskimi strujami in številnimi volilnimi okrožji, ki so slabili njihovo povezanost z izvršilno oblastjo. Tudi presenetljiva zmaga v Senatu, do katere je prišel Bush na vmesnih volitvah, je za njegove podpornike v Senatu dokaj tesna, tako da je zmožnost elite, da spravi skož Kongres važnejše dele svojega domačega programa, stalno pod vprašajem.

2. Odklonska elita?

Je vzpon Busheve elite nekakšen odklon v ameriški politiki, s kratkim vekom trajanja? Zagotovo je možno njen vzpon jemati kot naključen rezultat političnega trčenja, do

katerega je prišlo leta 2000 ob predsedniških in kongresnih volitvah. Ne le, da se je Al Gore štorasto spoprijel s svojo predsedniško kampanjo, ampak ga je celo tretji predsedniški kandidat, Ralph Nader, v kombinaciji s floridsko do dna pokvarjeno mašinerijo za štetje glasov, dobesedno oropal volilne večine v elektorskem kolegiju (Electoral College), tiste večine, ki bi lahko prikazala njegov pravi vsedrjavni volilni izid. To pa pomeni, da je vzpon Busheve elite v bistvu splet srečnih elektorskih okoliščin in skorajda surove izrabe tega dejstva s strani elite, zlasti na Floridi. A še za tem se je elita morala zanesti na prijateljsko večino na Vrhovnem sodišču, s čimer si je oblast končno pridobila z odločitvijo, *Bush vs. Gore*, odločitvijo, o kateri takorekoč vsi izvedenci ustavnega prava menijo, da sloni na šibkih zakonskih osnovah. Skratka, vzpon Busheve elite je v bistvu slučaj, njen prihod na oblast je neprepričljiv, ambicioznost njenega programa pa zdaleč prekaša namene njene volilne baze; če bi se ameriška politika odvijala dalje po običajni poti in praksi, bi morala biti ta elita kmalu vržena s prestola. Rečeno še preprosteje, ta elita je enostavno odklon.

Obstajajo pa tudi tehtni razlogi, da podvomimo v gornjo ugotovitev. Prvi med njimi je značilna politična trajektorija Busheve elite: njeno dolgotrajno zorenje, izjemna koherentnost, uglašeno zmerjanje kompetitivne demokratske elite, pa spretna uporaba sile za preboj do položajev. Zorenje te elite je moč razločno zaslediti že v pojavitvi konzervativno-nacionalne elitne frakcije znotraj Republikanske stranke, utelešene v Goldwaterjevi kampanji leta 1964. Ta frakcija se je ideološko konsolidirala zaradi zanemarjanja neo-konzervativistov in učinkov vietnamske vojne s strani Demokratske stranke, ob terorističnem napadu PLO v času olimpijskih iger v Muenchnu in v obdobju šestdnevne vojne leta 1972. Dodatnega vetra v svoja jadra je ta elita dobila zaradi šoka naftnih cen, stagflacije v sredini in v poznih 70ih, pa še zavoljo šibkosti Carterjeve administracije v obdobjih iranske revolucije in ruskega napada na Afganistan. Svojo robustno obliko pa je pridobila s pomočjo retorike Reaganove administracije o 'imperiju zla' in sorodnimi dejanji v 80ih letih, z zatonom ruskega imperija, ki je baje rezultat Reaganove nepopustljive drže, in v koraku z vse bolj militantnimi izraelskimi vladami z dominantnim Likudom, ki so nasledile vladavino Menachema Begina.

Razen dejstva, da ji je manjkal edinole paradni predsedniški konj, je bila ta elita povsem oblikovana že v času opozicije Clintonovi administraciji, po letu 1992, ko je služila neodvisnemu predsedniškemu kandidatu Rossu Perotu. Porabila je okroglih 300 milijonov dolarjev, da je leta 1993 omalovaževala Clintonov program zdravstvenega varstva in zahvaljujoč temu so republikanci leta 1994 zmagali in razglasili 'revolucionarni nadzor' v spodnjem domu ameriškega Kongresa. Elita in njeni zavezniki so zatem v Kongresu sprožili divjo gonjo zoper Clintona in njegovo administracijo. To početje je doseglo svoj vrhunec konec leta 1998 in v začetku leta 1999, ko so republikanci v Kongresu, zgolj na osnovi suma o Clintonovem neprimernem seksualnem obnašanju, zahtevali Clintonov odstop in malodane njegovo obsodbo, zaradi 'hudih zločinov in kazenskih prekrškov'. Ker so že razpolagali s podrobnim, prej opisanim programom, so se člani elite hitro zedinili, da bodo v času predsedniških volitve leta 2000 stavili na nezgovornega teksaskega guvernerja domačega priimka, Georgea W. Busha. Ko je, tik

pred zdajci, odpadniški republikanski senator John McCain s svojo kandidaturo zagrozil, da bo pokvaril tako lepo zamišljen vzpon elite na oblast, je bila njegova kampanja zatrta z zmesjo demagogije in velikanskih Bushevih stroškov za kampanjo. Pravzaprav so bile kasneje uporabljene v bistvu enake taktike za pretvorbo ključnega floridskega volilnega izida v legalno neodločen izid, ki ga je zatem Bushu naklonjena večina Vrhovnega sodišča – sami republikanski predstavniki – rešila eliti v prid.

Takorekoč od prvega dne na oblasti, in kljub primankljaju volilnega mandata, je Busheva elita pričela izvrševati svoje notranje in zunanje programe (npr.: sprejem velikanskih znižanj davkov in enako velikih dvigovanj obrambnega proračuna, zavrnitev večine ovirajočih mednarodnih dogovorov), pa čeprav se je soočala s tako močno demokratsko opozicije, da je v začetku septembra 2001 množica političnih opazovalcev program elite označila za takorekoč 'mrtev in utopljen'. Toda teroristična napada na NYC in Washington, naslednjega torka, 9. septembra 2001, sta Bushu in njegovim pristašem ponudila enkratno priložnost, da zavoljo nenadne ranljivosti ZDA takoj zahtevajo "izredno vojno stanje". Travmatičnost tega terorističnega napada – ki vsekakor ni bil nikjer globlje občuten kot ravno znotraj elite same – je na široko odprla vrata utišanju, pa celo brezbrčnosti do opozicije, povsem v skladu s poprej zastavljenim programom.

Naslednji in zelo pomemben razlog, ki ne dopušča, da bi vzpon in dejanja Busheve elite jemali zgolj kot majhen odklon od običajne politike, predstavljajo zlovešči svetovni trendi. Sredobežni pritiski na ZDA in druge zahodne države, ki izhajajo iz procesov, ki jih v nadaljevanju analiziram kot upočasnjevanje ali zaustavljanje večine ne-zahodnega razvoja, bodo verjetno ostali prisotni. Pobeg milijonov ljudi proti ZDA in ostalim zahodnim državam, iz nazadujočih ali vse slabših ekonomskih in političnih razmer zunaj meja Zahoda, se je v zadnjih dveh desetletjih še okrepil. Razširjenost lahko dobavljivega in izredno uničujočega orožja med nezahodnimi državami in fanatičnimi političnimi gibanji, ki jih poskušajo voditi – 'smrtonosna globalizacija' – se verjetno ne more niti omejiti, kaj šele zaustaviti. Ti in drugi zlovešči trendi – tu nam najprej padejo na pamet naraščajoči ekološki problemi, kot sta na primer učinek tople grede in pandemični virus HIV – nakazujejo, da lahko v desetletju ali dveh vladavina elit levjega tipa postane pravilo v zahodnih državah. Za takšen razvoj je simptomatičen pomik, do katerega prihaja tudi v eliti demokratske stranke v ZDA. Čeprav demokratični vodje pretežno ne oponašajo Busheve elite, pa od nje bistveno ne odstopajo glede poudarka o nujni uporabi nasilja, v primeru, če bi bilo treba odpraviti nakopičene svetovne probleme, in za izpolnitev tovrstnih nalog ne ponujajo nobene prave alternative. Podobno kot Busheva stran je tudi demokratska elita globoko prizadeta zaradi terorističnih napadov 9. septembra, s koreninami v zloveših svetovnih gibanjih. Vredno je opozoriti tudi na to, da je stanje podobno pri vladajočih elitah, zbranih okoli Tonyja Blaira, v Veliki Britaniji, Johna Howarda v Avstraliji, Silvija Berlusconija v Italiji in José Maria Aznarja v Španiji, pa tudi okoli CDU-CSU opozicijske elite v Nemčiji in okoli elit, ki vodijo proti-imigrantske stranke in gibanja v večini evropskih držav.

Ob vprašanju, ali je Busheva elita kaj več kot začasen odklon, pa se velja spomniti, da osebnosti, dejanja in mentalitete elit veliko prispevajo k preoblikovanju političnih aren. Vodilne elite namreč spreminjajo politične cilje in institucije na načine, ki poprejšnja

stanja (status quo ante) naredijo nevračljiva. Ustvarijo domače in tuje sovražnike, ki jih nato preživijo, in ekonomske probleme, ki še dolgo bremenijo njihove naslednike. Tovrstne trajnejše spremembe bodo najverjetneje tudi zapuščina Busheve elite. In četudi se izkaže, da *National Security Strategy* na koncu ne bo tako ostra kot je to zaenkrat videti, pa bo vseeno korenito spremenila presoje in delovanja številnih svetovnih političnih voditeljev. Podobno se bo zgodilo tudi v primer, če Busheva elita kmalu opusti zagrizeno zniževanje davkov – orjaški proračunski primankljaj, ki bo še dolgo oviral ameriško ekonomijo, je že ustvarjen. Skratka, je sploh še kdo, ki ne verjame, da bi bila trenutna in prihodnja ameriška in svetovna situacija bistveno drugačna, celo v primeru, da ne bi prišlo do terorističnega napada, če Bushevi eliti ne bi uspelo prevzeti oblasti dve leti nazaj? Dalje, sploh še kdo verjame, da bi bila naslednja ameriška vodilna elita zmožna korenito zaobrtni posledice ravnanja Busheve elite za ameriško demokracijo? *A propos*, naj poskusim skicirati nekaj tovrstnih posledic.

3. Posledice za ameriško demokracijo

Soglasje med elitami o osnovnih pravilih demokratične igre in o smotru ustanavljanja demokratičnih institucij je *sine qua non* stabilne demokracije. Le tam, kjer je prisoten tak politični konsenz, so možna zadržana, ukročena politična tekmovanja, ki predstavljajo bistvo stabilne demokracije. Ta trditev sama po sebi ni protislovna, pa čeprav so preveč gorečim demokratom nekatere njene posledice vedno nedoumljive. Ena takih posledic je, da je prav tajni dogovor med elitami tisto dejstvo, ki preprečuje, da bi eksplozivne in potencialno rušilne zadeve prišle do izraza. Odkrito povedano, stabilna demokracija zahteva normalno vodenje in politično dogovarjanje, kar zmorejo početi le interno uglašeni in prilagodljivi elitni sloji. Da to deluje, morajo biti elite zadovoljne, tako posamično kot skupinsko, saj le tako lahko uresničujejo svoje divergentne interese po pravilih obstoječega demokratičnega reda. Giovanni Sartori (1987:224) na primer trdi, da mora stabilna demokracija nuditi elitam priložnosti za *do ut des* (dati, da bi prejel), ali, kot bi znal reči Pareto, priložnosti za vzajemno drgnjenje hrbtov. V tem smislu je stabilna demokracija, tako kot katerikoli drug politični režim, v bistvu zgolj nekakšen sporazum med elitami. Od drugih režimov se prvenstveno razlikuje po svojih predstavnških praksah in po svojevrstnih političnih zaščitah, o katerih so se elite nekoč dogovorile in ki jih zdaj vzdržujejo, ker je to pač v njihovem kolektivnem interesu. (Field and Higley, 1980; Higley and Burton 1998).

Mar Busha ter njegove pristaše že lahko krivimo, da je s svojim dosedanjim početjem elitam v Združenih državah prekrizal račune? Verjetno ne. Sicer drži, da Busheva elita deluje politično nestrpno, celo brutalno, s čimer je že načela širše prijateljske odnose med elitami. To je bilo očitno v njeni enostranski gonji za prevzem oblasti v vseh fazah predsedniških volitev leta 2000 in zlasti v načinu, kako je 'nacionalizirala' več ključnih parlamentarnih sporov (za Senat in Predstavniški dom) v kongresnih volitvah leta 2002. Očitno pa je bilo tudi takrat, ko se je neposredno po 11/9 elita pričela zatekati v obilico goljufivih in lažnih predstavitev svoje zunanje politike in je občasno vse tiste, ki so podvomili v njen program, na grobo ozmerjala z nedomoljubi, kot je to očitno vselej,

kadar elita uporablja zguljene, pa vendar stalno drugačne razlage za zniževanje davkov in ekonomsko opravičevanje bogatašev. Več opazovalcev je zato že opozorilo, da se ta in podobna dejanja približujejo zgornjemu pragu še sprejemljivega vedenja v ameriški politiki - da se elita s svojim ravnanjem odmika od duha poštenosti in obvladovanja. Po drugi strani pa se ameriške elite skorajda povsem strinjajo, da so bili teroristični napadi 11/9 znamenje tako silovitih groženj, da so bila nasilna dejanja, po katerih je posegla Busheva elita, nujna. Ali vsaj, da bi bil dejansko političen samomor, če vladajoča elita takoj po terorističnem napadu ne bi posegla po nasilju. Še več, morda med tekmovalni elitami celo tli neko tiho pričakovanje, da bo Busheva elita kmalu propadla, ker se je lotila tako dragega in zahtevnega programa. Z množenjem zunanjih in domačih političnih zadev, s katerimi se ukvarja, se namreč Busheva elita lahko tako izčrpa, menijo tekmovalne elite, da bo postala ranljiva. Če povzamem, zaenkrat ni trdnega dokaza, da bi povečana uporaba nasilja s strani Busheve elite presegala tisto količino nasilja, ki se širši eliti še zdi neizogibna - morda celo politično profitabilna - in to v okoliščinah, ki jih prav vsi pojmujejo kot ekstremne. V tem smislu elitni konsenz in dogovor, ta temeljna pogoja za stabilno ameriško demokracijo, še trajata.

Vseeno pa ni dvoma, da Busheva elita spreminja kofiguracijo ameriške demokracije vsaj na dva, medsebojno povezana načina. Prvi, očitnejši način je ta, da se postopno, a znatno jača ameriška, zgodovinsko sicer krhka, nacionalna država. Ob služenju gesloma 'domovinska varnost' in 'sproščanje tržišča' zvezna vlada, če jo primerjamo s vladami posameznih držav in lokalnimi oblastmi, pridobiva na moči. Geslo 'domovinska varnost' se uporablja za opravičevanje: vse strožjega in vse bolj centraliziranega mejnega nadzora, zveznega nadzora in pridržanja sumljivih tujcev, enotnih obrambnih in protiterorističnih ukrepov (npr. nov zvezni varnostni sistem na letališčih), vrste vojaškovernostnih vlaganj in reorganizacij, pa tudi za izločanje letalstva, zavarovalništva in drugih nacionalnih panog, ki predstavljajo bistvo javnih dobrin, iz zvezne ravni. Pomik Medicaida (programa nujne medicinske pomoči) in nekaterih drugih socialnih programov na raven držav in občin, torej na raven, kjer ni sredstev za njihovo vzdrževanje, peha, kot je bilo že omenjeno, države in občine v dolgove in proračunske primanjkljaje, obenem pa te slabijo tudi politično. To jačanje zvezne države vznemirja zaščitnike državljanskih pravic, samouprave in civilnih svoboščin, tako da mnogi med njimi močnejšo zvezno državo že pojmujejo kot nekakšno rojstvo leviatana. A če na vse skupaj pogledamo primerjalno, bi le težko trdili, da je takšno početje Busheve elite kaj drugega kot težnja, da bi ta elita svojo, sicer zgodovinsko šibko zvezno državo uglasila z znatno močnejšimi državami, ki so prisotne v skoraj vseh zahodnih deželah.

Še pomembnejša posledica Busheve elite pa je spremenjeno ravnovesje med navpično in vodoravno razsežnostjo ameriške demokracije. Ali, kot pravi Sartori,

'Politika se mora v glavnem in večino časa ukvarjati s podrejanjem, nadrejanjem in usklajevanjem... To bom poimenoval *navpična razsežnost* politike. Politika ima tudi svojo vodoravno razsežnost, a ta izstopa le v demokraciji... Javno mnenje, volilna demokracija, participatorna demokracija, referendumsko demokracija - vse to predstavlja vodoravno uvajanje in širjenje demokracije' (Sartori, 1987:131).

Boljši poznavalci Sartorijeve teorije demokracije vedo, da ta avtor, kljub temu, da

pojmuje vodoravno razsežnost kot odločilno potezo vsake demokracije, obenem trdi, da se nobena obsežnejša demokracija ne more obdržati prav dolgo brez močne navpične razsežnosti. V tem smislu močno kritizira večino sodobnih raziskovalcev demokracije, ki se tako vneto ukvarjajo z razlago vodoravne razsežnosti, pri tem pa zanemarjajo njeno navpično razsežnost kot nekaj nesprejemljivo "elitističnega"; Sartori trdi nasprotno, namreč, da je ravno šibkost navpične dimenzije eden glavnih problemov demokracije našega časa.

Nagnjenost Busheve elite k večji uporabi nasilja dejansko jača navpično razsežnost ameriške demokracije. Prvič, elite z vrha navpične dimenzije postajajo malo manj fragmentirane – manj poliarhične v Dahlovem smislu. Na področju domačih in zunanjih političnih zadev se to nujno prenaša na državno varnost, prednostne naloge elite so vse bolj enotne, medsebojne napetosti v eliti pa nekoliko manj izrazite. Razlike med elitami se zmanjšajo tudi na področju tistih javnih politik, ki terjajo večji nadzor, kot so na primer imigracije in multikulturene povezave, stroški za obrambo, tuja zaveznitva in intervencije ter civilne svoboščine. Tekmo elit za volilne glasove zaznamuje vedno šibkejša politična diferenciacija, zato ta tekma ustvarja manj razcepov glede omenjenih osrednjih zadev. Drugič, vojaško-varnostne elite dobivajo večjo vlogo, njihova dejanja so znotraj elit redkeje obravnavana in preiskovana, njihove potrebe in predlogi pa bolj upoštovani. Tak razvoj je seveda potencialno nevaren, saj uveljavlja vidike politične ali vojaške države. Vendar imamo kljub temu le malo osnove za sklepanje, da se bo zelo zagnan ameriški politični razred, varno zasidran v notranjosti oblastnih krogov, prav kmalu kar po vojaško postrojil. Prav tako lahko globoko podvomimo v namere poslovnih elit in polovice ameriškega volilnega telesa, da bi bili voljni poravnati račune za takšno državo.

S tem, ko raba sile v vodilni eliti pridobiva večjo vlogo na ameriški sceni, pa uporaba tistega, kar Sartori imenuje 'vrednostni parametri elit', pričinja spreminjati samo zgradbo demokracije. Zori spoznanje, da Bush & Co. resnično sestavljajo vodilno elito v pravem pomenu, da so res kohezivna oblastna manjšina, ki vlada politično. Vendar pa to spoznanje spremlja tudi vse bolj razširjeno spraševanje, ali so Bush in njegovi kolegi res 'elita' v kakovostnem smislu, torej ali so res 'najboljši' oziroma 'izbrani'. To se odraža v ogromnem zanimanju, ki ga podžiga dvom v ustreznost Bushevih intelektualnih in drugih sposobnostih za predsedniško mesto, ter v vse bolj razširjeni domnevi, da je vrh ameriške oblasti zasedla samooklicana politična klika s tajnimi cilji, ki se prav malo meni za odzive v javnosti. Z drugimi besedami, pomembni posledici uveljavitve nasilja sta močnejša javna zavest o tem, da prav elite prednjačijo pri oblikovanju ameriške usode, in rastoča pozornost ljudi glede kakovostne zmogljivosti te elite. Oba vidika, tako Busheva elita sama kot tudi njeno opiranje na nasilje, pa vnašata v ameriško demokracijo pridih nesproščenega 'elitizma'.

Poglejmo še posledice Busheve elite za vodoravno razsežnost ameriške demokracije? Nesporo je bila prav ta razsežnost v Združenih državah Amerike vedno izrazitejša in trpežnejša kot v katerikoli drugi državi zahodnega sveta. Tudi sam Tocqueville je sodil, da je ta vidik ameriške demokracije dejansko brez primere. Močna ljudska gibanja v desetletjih pred I. svetovno vojno so še dodaten dokaz, ki govori v prid tej domnevi.

Civilne pravice, feministična in študentska gibanja v 60ih in 70ih, ki so se močno zavzemala za demokracijo in politično participacijo, so utrla pot številnim kasnejšim gibanjem v zahodnem svetu. A ta zgodovinsko čvrsta ameriška vodoravna razsežnost demokracije se ne ujema prav dobro z Bushevimi zatekanjem k nasilju, saj je nasilje v bistvu hierarhično dejanje. Ni prav jasno, ali so se vodorovani demokratični pritiski po prihodu Busha zmanjšali, zlasti po 11/9. Edino, kar ta hip lahko rečemo, je, da imajo javna protestniška gibanja proti dejanjem in politiki elite - najpomembnejše dejanje te vrste je bila priprava za napad na Irak – le majhen vpliv. Odgovor elite vsem protestnikom je povsem v duhu M. Antoinette: pa naj jedo briose².

4. Ameriška vodilna elita in svet po 11/9

V zaključnem delu bi se rad povrnil k Paretovi tezi, da sredobežni pritiski, še posebej vojna ali možnost vojne, povzročijo ključne spremembe v ravnanju vodilnih elit in v režimu, ki ga poganjajo v tek. Vprašal sem se, če se prav to dogaja danes v Združenih državah Amerike, moj odgovor pa je bil ambivalenten. Kohezija in nagnjenost k uporabi nasilja prav gotovo razlikujejo Bushevo elito od prejšnjih vodilnih ameriških elit. A ni povsem razvidno, če vzpon te elite pomeni trajnejšo spremembo ali pa zgolj začasen odklon, ki mu botrujejo izjemni dogodki - še posebej polom na volitvah leta 2000 in šokantna izraba civilnih letal za napad na NY dvojčka in Pentagon. Vsaka presoja te vrste je nujno špekulacija, saj lahko le pokaže, kako se nekdo loteva razčlemb zapletene svetovne ureditve in njenih najverjetnejših vplivov na ameriško politiko. Da vzpodbudim tovrstno razpravo, pa bom zaključil s svojo lastno krajšo analizo.

Na pragu novega stoletja je dokaj očitna upočasnitev ali zaustavljanje razvoja v večjem delu sveta. Jasno znamenje tega je pomnoženo, često prav brezupno gibanje milijonov ljudi nezahodnega sveta, še posebej izobraženih ljudi srednjega razreda, proti zahodni Evropi, Severni Ameriki in Avstraliji-Novi Zelandiji. Čeprav imajo te migracije različne vzroke, pa med njimi prevladujejo večje možnosti najti zaposlitev ter užiti večjo osebno in politično varnost. Razen nekaterih izjem, so države izven Zahoda zmožne zaposliti le čedalje manjše deleže svoje zaposljive delovne sile, pa tudi zaščita pred ogrožanjem osebne varnosti in kršenjem državljskih pravic, ki si jo lahko privoščijo ljudje srednjega razreda, postaja vse piclejša. Zato ne čudi, da se na milijone ljudi odloča za odselitev na Zahod, še več pa si jih ustvarja prehodna oporišča v zahodnih državah, da lahko tja vsaj začasno pobegnejo. O tem gibanju pričajo silno spremenljive množice pešcev na ulicah vseh zahodnih velemest, po drugi strani pa tak beg možganov srednjih slojev pomeni usodno razvojno opustošenje v mnogih nezahodnih državah.

Takšna upočasnitev ali zaustavljanje razvoja v večini nezahodnega sveta nas ne sme presenečati. Ekonomski zgodovinarji so že ničkolikokrat pripisali strmi Zahodni razvoj posrečeni mešanici socialnih in političnih okoliščin, naključnih tehnoloških inovacij in spodbujanjem njihove uporabe, k temu pa dodajmo še lahko dostopne naravne vire (dopolnjene z zahodnjaškim imperializmom). Vedno je bilo prav malo verjetno, da bi se tak proces lahko v celoti ponovil še kje drugje (Lander, 1998). Razen na Japonskem, kjer je bila prisotna do neke mere podobna mešanica socialnih in političnih okoliščin,

uvožene tehnologije in priročnih možnosti za pridobivanje virov, do tega ni prišlo skoraj nikjer več. Nekaj držav, ki se nahaja na robu Zahoda in/ali so subvencionirane ter zaščitene zaradi geopolitičnih razlogov – azijski tigri, Izrael, današnja Mehika, vzhodno evropske države blizu EU – so se razvile uspešno ali pa so ravnokar v procesu uspešnega razvoja. Nekaj preostalih držav, ki premorejo ugodno razmerje med populacijo ter viri in imajo zmerno učinkovite elite in politične režime (npr. Čile), je to že storilo, nekaj (npr. Rusija, Turčija) pa jih morda še bo. Toda množici nezahodnih držav in predelov, kjer biva velik del svetovne populacije, je polstoletni razvojni napor prinesel sorazmerno malo. Z izjemo Čila in Mehike, so države Latinske Amerike še zmeraj ujete v stoletno zanko finančne prezadolženosti, pomanjkanja naložbenega kapitala, ranljivosti glede hiperinflacije, plitvih trgov za izvoz izdelkov, in s stroški dela, ki so danes povsem nekonkurenčni z azijskimi. Poročilo ZN o človekovem razvoju za arabski svet kaže, da je več kot polovica arabskih žena nepismenih, umrljivost otrok je dvakrat višja kot v Latinski Ameriki, ekonomski razvoj *per capita* zadnjih dvajsetih let pa je nižji le še v podsaharskem predelu Afrike. Na Kitajskem in v Indiji pa se že sama velikost populacije močno upira čemurkoli, kar bi bilo podobno 'polnemu' razvoju.

V večjem delu nezahodnega sveta je obdobje po 11/9 politično opredeljeno z neobzdranim oblastnimi spopadi elit, sredi populacij, v katerih se širijo religiozno-ideološka gibanja in nagnjenja. Upočasnitev ali zaustavljanje razvoja ustvarja demoralizirane populacije, v obeh pomenih te besede: velika večina ljudi pogreša moralno oporo, ki jo lahko da le pridobitna zaposlitev v obetavnih poklicnih strukturah, prav tako pa jim manjka moralnega spoštovanja do socialnih in političnih ureditev, ker jim te onemogočajo, da bi izkoristili svojo delovno vnetost in talentiranost. Za te ljudi je 'odrešitev vedno nekje drugje in pod tem vtisom se potencialno nagibajo k utopično-apokaliptičnim prepričanjem in vedenju. Kot je zabeležil Robert D. Kaplan (2000) za zahodno Afriko in preostale predele, je edina odrešitev, ki jo lahko tekmovalne elite zagotovijo množici brezposlenih moških, udeležba v elementarnih in često surovih vojaških in paravojaških enotah. Na Bližnjem vzhodu, v jugovzhodni Aziji in, kajpak, v gibanjih kot je RSS v Indiji, znatno število moralno spodjedenih, a izobraženih ljudi srednjega sloja najde svojo lastno odrešitev le v tem, da mobilizira in prevzame vodenje gibanj, ki se zavzemajo za osvoboditev njihovih ozemelj izpod 'zla' zahodnjaškega vpliva. Osama bin Laden in ostali privrženec Al Kaide, tudi skupina, ki je načrtovala in izvedla napade 9/11, so dober primer tega. Neposreden cilj takšnih gibanj je uničenje in zamenjava utrjenih elit, ki naj bi bile le agentura zahodnjaškega hudiča. V napreglednem boju med elitami in protielitami v mnogih nezahodnih državah pa obe ti strani trgujeta s hiliastičnimi doktrinami, ki lahko zavzemajo eshatološko-religiozne ali pa apokaliptične etnonacionalistične oblike. Če na ta dogajanje zremo z zahodnjaškimi očmi, se širjanje apokaliptičnih nagibov in gibanj med nezahodno populacijo približuje barbarstvu: vedenju torej, ki si prizadeva uničiti socialne in politične strukture, z malo ali celo brez premisleka o tem, s čim bi se prejšnje strukture nadomestile, in brez organizacijskih zmogljivosti za učinkovito zamenjavo. Smrt in uničenje se pojavljata kot cilj, 'smrtonosna globalizacija' pa kot sredstvo.

Težko si je zamisliti, kako naj v bližnji prihodnosti takšna kruta situacija postane manj nevarna za ZDA in za ostale zahodne države. Sredobežni pritiski, ki jih proizvaja, najbrž ne bodo popustili, pač pa se znajo še povečati. Prav tako si je težko predstavljati reakcije zahodnih vladajočih elit, takšne, ki bi bile znatno miroljubnejše od odzivov Busheve elite. A če že prevlada nasilje, se velja vsaj potruditi, da je njegova uporaba bolj skrbno umerjena, torej z manj oholosti in z bolj uresničljivimi cilji, kot pa to počne Busheva elita.

10. marec, 2003

Prevedla Tomaž Kaštrun, Anton Kramberger

Opombe

1. Študije ameriških, avstralskih, norveških in zahodno-nemških državnih elit, narejene v preteklih tridesetih letih, so razkrile strnjene in medsebojno prepletene 'centralne kroge', v katerih se je nahajalo na stotine najuglednejših politikov, ljudi iz vladnih organizacij, podjetnikov, sindikalistov, novinarjev, duhovnikov in posameznikov iz izbranih skupin pritiska, medsebojno povezanih v formacije, ki so bile tesnejše kot je to predpostavljala model 'pluralističnih elit' in hkrati ohlapnejše od zamisli iz modela 'elite moči'. Povzetek ameriških, avstralskih in zahodno-nemških spoznanj je v Higley *et al.* (1999). Nedavne študije elit v ponovno združeni Nemčiji in elit na Norveškem so prav tako odkrile goste in obsežne elitne spoje. Glej Bürklin in Rebenstorf (1997); T. Gulbrandsen *et al.* (2002).
2. V domnevno originalni fr. izjavi se nahaja posebna, a manj znana vrsta peciva *brioche*, kar pa se zatem nekoliko nerodno prevaja bodisi zelo splošno (ang. *cake*) ali prilagojeno, sl. *potica* ali *torta* (op. prev.).

Literatura

- Bürklin, W. and H. Rebenstorf. 1997. *Eliten in Deutschland*. Opladen: Leske & Budrich.
- Finer, S.E. 1965. 'Introduction.' *Vilfredo Pareto: Sociological Writings*. New York: Frederick A. Praeger.
- Gulbrandsen, T. and F. Engelstad. 2002. *Norske makteliter*. Oslo: Gyldendal.
- Pareto, V. 1915/1935. *Treatise on General Sociology*. New York: Harcourt, Brace & Co.
- _____. 1921/1984. *The Transformation of Democracy*. New Brunswick NJ: Transaction Publishers.
- Field, G.L. and J. Higley. 1980. *Elitism*. London: Routledge
- Frum, D. 2003. *The Right Man: The Surprise Presidency of George W. Bush*. New York: Random House.
- Higley, J., U. Hoffmann-Lange, C. Kadushin, G. Moore. 1991. 'Elite Integration in Stable Democracies.' *European Sociological Review* 7 (1): 35-53.
- Higley, J. and M. Burton. 1998. 'Elite Settlements and the Taming of Politics.' *Government and Opposition* 33 (1): 98-115.
- Kagan, R. 2003. *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*. New York: Knopf.

- Kristol, W. and Kagan, R. 2000. *Rebuilding America's Defenses: Strategy, Forces and Resources for a New Century*. Washington D.C.: Project for the New American Century.
- Kaplan, R. D. 2000. *The Coming Anarchy*. New York: Random House.
- Landes, D.S. 1998. *The Wealth and Poverty of Nations*. New York: Norton.
- Lemann, N. 2003. 'After Iraq.' *The New Yorker*, Feb. 17&24: 70-76.
- Sartori, G. 1987. *The Theory of Democracy Revisited: The Contemporary Debate*. Chatham NJ: Chatham House.
- Woodward, B. 2002. *Bush at War*. New York: Simon & Schuster.

Authors address:

Prof. John Higley
Dept. of Government
Univ. of Texas at Austin
One University Station
Austin, Texas, U.S.A. 78712-0119
jhigley@mail.la.utexas.edu

Prejeto sredi marca 2003. Angleška verzija tega izvirnega znanstvenega članka je bila predstavljena v Edinburghu, na ECPR Joint Workshops (28. marec - 3. april 2003).